

ПАДПОЛЬНЫ РАЙКОМ ДЗЕЙНІЧАЎ

З успамінаў Сямёна Мікалаевіча Карзюкова, былога сакратара падпольнага райкома партыі

Восень 1941 г. Цяжкі час акупацыі. Вораг распаўсюджае правакацыйныя чуткі, усімі сіламі імкнецца пераканаць насельніцтва, што войскі фюрэра непераможныя, а Чырвоная Армія перастала існаваць. Захопнікі імкнуцца пасеяць паніку, пасяліць у свядомасць савецкіх людзей нявер'е ў свае сілы...

Вось у такой складанай абстаноўцы даводзілася весці барацьбу з ворагам і па меры нашых магчымасцей займацца агітацыйнай работай сярод насельніцтва. Кожную сустрэчу з савецкімі грамадзянамі мы выкарыстоўвалі для таго, каб выкрываць ілжывасць фашысцкіх прапагандыстаў, растлумачваць, што Чырвоная Армія змагаецца, дае рашучы адпор акупантам. Складанасць агітацыйнай работы заключалася ў тым, што мы самі былі слаба інфармаваны аб становішчы спраў на фронце. Зводкі Саўінфармбюро і іншыя матэрыялы, выпадкова трапіўшы ў нашы рукі, не давалі поўнай магчымасці арыентавацца ў падзеях. І тым не

менш, сустракаючыся з людзьмі ў полі, у вёсках, расказвалі ім аб гераічнай барацьбе Чырвонай Арміі, гаварылі, што гітлераўскія планы маланкавай вайны церпяць правал. Не маючы ніякіх магчымасцей друкаваць лістоўкі, мы размнажалі іх ад рукі. Лістовак было нямнога, аформлены яны былі прымітыўна, але кожнае слова прапагандыстаў знаходзіла жывы водгук у сэрцах людзей.

Е.С.Сандрыгайла Саша Сандрыгайла

Ваня Галярка С. М. Карзюкоў

Шырылася, расла партызанская барацьба. Партызанскі атрад № 41, якім я камандаваў, можна назваць краснапольскім, бо мясцовае насельніцтва складала значную частку асабовага саставу, і ён большы час знаходзіўся на тэрыторыі раёна. Атрад пачаў свае дзеянні вясной 1942 г. Ініцыятарамі яго стварэння разам са мной былі байцы Чырвонай Арміі, якія аказаліся ў акружэнні, В.Н. Калпаносаў, Г.Н. Мазыгін. Крыху пазней, у чэрвені-ліпені 1942 г., у актыўную работу па развіцці партызанскага руху ў раёне, павелічэнні саставу нашага атрада і актывізацыі яго баявой дзейнасці ўключыліся ваеннаслужачыя Н.В. Глухаў, К.А. Упольнікаў, работнікі савецкіх адміністрацыйных органаў К.І. Дудараў, Н.Т. Кузняцоў, партыйныя, камсамольскія і савецкія актывісты, мясцовыя жыхары в. Беразкі Пётр Тарасенка, Іван Лемцюгоў, Кірыла Ганчароў, в. Раўнішча – Ісак Сігаёў, Мікалай Бабкоў, Адам Маскалёў і многія іншыя.

У атрад у 1942 г. уступіла шмат жыхароў вёсак Беразкі, Раўнішча, Горкі, Якушоўка, М. Восаў, Хатыжын, пасёлкаў Кастрычнік, Шпачча і іншых населеных пунктаў. У партызанскі атрад ішлі мужчыны і жанчыны, моладзь і састарэлыя людзі. Так, напрыклад, Ісак Сігаёў, які жыў у

вёсцы Раўнішча, прыйшоў у атрад разам са сваёй дачкой Любай, з гэтай жа вёскай прыйшлі ў партызанскі атрад Мікалай Бабкоў са сваёй сястрой Надзій, Н.Т. Кузняцоў, які потым быў камісарам атрада, прыйшоў у атрад з жонкай і падлеткам-сынам Лёнем. У верасні 1943 г., у час, сустрэчы партызан з часцямі Чырвонай Арміі, у атрадзе налічвалася 403 чалавекі, сярод іх многа жыхароў Слаўгарадскага, Кармянскага, Чачэрскага і іншых раёнаў.

І. М. Лемцюгоў Лёня Кузняцоў

Мясцовае насельніцтва дапамагала партызанам харчаваннем, вопраткай, абуткам, сагравала партызан у сваіх хатах у зімовы час, інфармавала аб дзеяннях акупантаў і акупацыйных улад. Многія сем'і праявілі сябе ў той час як палымныя савецкія патрыёты. Тэта сям'я Я.Г. Бурдзілёва, Д.П. Андрэенкі. Былі такія сем'і ў вёсках Мядзвёдаўка, Гарадзецкая, Кажамякіна, Якушоўка, Беразкі, Раўнішча і ў многіх іншых

вёсках Краснапольскага, Слаўгарадскага, Кармянскага, Чачэрскага, Касцюковіцкага і іншых раёнаў.

Успамінаюцца некаторыя баявыя эпізоды. Аднойчы невялікая група партызан выйшла на дарогу Краснаполле – Чэрыкаў і залегла ў засадзе. Хутка з’явіўся фашысцкі конны раз’езд з 12 чалавек. Партызаны падпусцілі іх вельмі блізка і адкрылі агонь. Толькі аднаму ўдалося ўцячы.

На гэтай жа дарозе летам 1943 г. атрад арганізаваў засаду сіламі каля 70 чалавек. Праз некаторы час з боку Краснаполля рухалася варожая воінская часць. На гэты раз фашысты заўважылі партызан, знаходзячыся ад іх параўнальна далёка. Завязалася перастрэлка. Бой скончыўся тым, што дзесяткі фашыстаў засталіся забітымі і параненымі, а ўцалелыя павярнулі назад у Краснаполле.

Своеасабліваю аперацыю правялі партызаны атрада на шашы Рагачоў – Слаўгарад. У гэты час акупанты рамантавалі дарогу, на ёй ляжалі груды камення. І вось ноччу партызаны ў гэтыя груды камення заклалі снарады і да іх правялі запалены шнур. Калі раніцай на дарозе з’явілася калона гітлераўцаў, партызаны ўзарвалі снарады і абстралялі калону. Дзесяткі салдат і

афіцэраў былі забіты, многія паранены.

Чатыры партызаны на чале з камандзірам узвода Н.В. Глухавым абяззброілі паліцэйскі гарнізон з 40 чалавек у в. Каменка. Смельчакі-партызаны прывезлі ў атрад вінтоўкі і значную колькасць патронаў.

Партызаны атрада часта выходзілі да чыгунак на ўчастках Магілёў – Чавусы – Крычаў, Крычаў – Касцюковічы, Рагачоў – Быхаў, Гомель – Навазыбкаў для вядзення «рэйкавай вайны».

... Пастаянная сувязь з насельніцтвам давала магчымасць мець шырокую сетку надзейных сувязных. У нашым атрадзе разведвальную работу ўзначаліў Кірыл Ларыёнавіч Дудараў. Умела расстаўленай сеткай партызанскай агентуры ён здолеў пранікнуць ва ўсе бліжэйшыя вёскі, вакол раённых цэнтраў, ва ўсе фашысцкія і паліцэйскія гарнізоны. Пад пастаянным наглядам нашых разведчыкаў былі ўчасткі шасэйных дарог і чыгункі, чыгуначныя раз’езды, вакзалы. Калі атрад дыслакаваўся на Краснаполынчыне, ён веў разведку ў Краснапольскім, Касцюковіцкім, Чэрыкаўскім, Слаўгарадскім і Клімавіцкім раёнах, трымаў пад наглядам чыгунку ад Чавусаў да Касцюковіч, шашу – ад Журавічаў да Крычава. У многіх населеных пунктах былі сем’і, якія з’яўляліся нашымі

разведчыкамі, сувязнымі і памочнікамі ва ўсіх нашых справах. У вёсцы Лютня жыла вялікая сям'я Кавальковых. Праз гэту сям'ю мы многа даведваліся аб дзейнасці акупацыйных улад у Краснаполлі. Актыўна садзейнічалі партызанам з гэтай сям'і Ганна Кавалькова, яе дачкі Вера і Зоя, сын Косця, зяць М.К. Несцераў. З гэтай жа вёскі былі адважныя партызанскія разведчыкі П.М. Фраленка, Д.П. Кірэнка, Я.Г. Бардзілёў і іншыя. Партызаны заўсёды знаходзілі падтрымку ў вёсцы Старая Ельня, пасёлку Кастрычніцкі, у вёсках Беразкі, Раўнішча, Кажамякіна, Мядзвёдаўка, Гарадзецкая Краснапольскага раёна, у Сычыне, Клінах, Старынцы – Слаўгарадскага, Клямякіна, Казімірава – Кармянскага раёнаў.

З самага пачатку дзейнасці партызанскага атрада сфарміравалася і працавала пярвічная партарганізацыя атрада. Спачатку яна была невялікая. У яе састаў уваходзілі: я, як камандзір атрада, камісар атрада Кірыла Шкуратаў, начальнік разведкі Кірыла Дудараў, малодшы лейтэнант В.Н. Калпаносаў і іншыя таварышы. Паступова партарганізацыя расла. У атрад прыходзілі ўсё новыя і новыя камуністы. Праўда, некаторыя з іх не мелі партыйных білетаў, даводзілася верыць на слова, а яны сваімі баявымі

дзеяннямі даказвалі, што з'яўляюцца сапраўды адданымі партыі людзьмі.

Доўгі час сакратаром партыйнай арганізацыі быў камісар атрада Н.Т. Кузняцоў. А з утварэннем Краснапольскага падпольнага райкома партыі было створана бюро пярвічнай партарганізацыі на чале з камуністам Ф.Д. Кірпічовым.

У атрадзе дзейнічала і камсамольская арганізацыя. Спачатку яе ўзначальваў Г.Н. Мазыгін, потым – П.Е. Тарасенка. Гэта былі адданыя камуністычным ідэалам хлопцы. Абодва яны ў даваенны час працавалі настаўнікамі. Адукаваныя, маючы педагагічныя навыкі работы, яны ўмелі знайсці падыход да маладых партызан, мабілізаваць іх на выкананне складаных баявых задач. З ліку камсамольцаў-партызан мне асабліва запамяталіся Мікалай Бабкоў, Мікалай Пацёмкін, Паша Цімашэнка, Надзя Бабкова, Дзмітрый Чарноў, Адам Маскалёў. Камсамольцы задавалі тон у баявых справах, паказвалі ўзоры дысцыпліны і воінскай доблесці.

...Побач з нашым 41-м дзейнічаў партызанскі атрад № 42, якім камандаваў М.Ц. Перапечкін. Недалёка дыслацыраваліся таксама іншыя атрады. Востра адчувалася неабходнасць каардынацыі дзеянняў партызанскіх атрадаў. Неабходна было ўпарадкаваць сувязі партызан з мяс-

цовымі жыхарамі і ўзмацніць агітацыйна- масавую работу сярод насельніцтва. Словам, патрэбен быў партыйны цэнтр, які б аб'ядноўваў намаганні партызанскіх атрадаў для выканання вялікіх і складаных баявых задач. Такім цэнтрам з'явіўся падпольны райком партыі, створаны па рашэнні Магілёўскага падпольнага абкома КП Беларусі. Я быў выбраны яго першым сакратаром. Тады ж стварылі і падпольны Краснапольскі райком ЛКСМБ. На першым жа пасяджэнні райкома КПБ была зацверджана рэдакцыя раённай газеты, за якой захавалася даваенная назва «Чырвоны сцяг». Рэдактарам газеты быў прызначаны камісар партызанскага атрада № 42 тав. Калімулін, адказным сакратаром – Фёдар Рэзнікаў.

Важнейшае месца ў дзейнасці падпольнага райкома партыі занялі пытанні ўмацавання маральна-палітычнага стану народных месціўцаў. Асноўнымі формамі ідэйна-палітычнага выхавання былі групавыя і індыўдуальныя гутаркі камуністаў, а таксама каманднага саставу з падначаленымі. У атрадах пачалі праводзіць палітычныя інфармацыі. Матэрыяламі для іх з'яўляліся паведамленні, атрыманыя з Вялікай зямлі па радыёстанцыі. Найбольш падрыхтаваныя камуністы выступалі з дакладамі аб ходзе

ваенных дзеянняў, аб унутраным і міжнародным становішчы СССР. У партызанскіх атрадах часта праводзіліся сходкі, дзе абмяркоўваліся, як Рыгор Мазыгін, Пётр Тарасенка, Адам Маскалёў, Мікалай Марозаў, Ваня Воранаў, Мікалай і Надзя Бабковы, Валодзя Чарноў, а таксама Пархоменку, Кукушкіна, Саўчанку, Карпава, імён якіх, на жаль, не захавала памяць... За заслугі перад Радзімай, актыўны ўдзел у партызанскім руху ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі каля 60 іншых партызан і партызанак атрада. (Аўтар даных успамінаў быў узнагароджаны ордэнам Леніна. – Рэд.)

Запісаў І. Гаўрылаў

Чырвоны сцяг, 1965, 9 мая.

3 ДАКЛАДНОЙ ЗАПІСКІ ЎПАЎНАВАЖАНАГА МАГІЛЁўСКА ГА ПАДПЛЬНАГА АБКОМА КП(б) Я.Н. НІКІФАРАВА Ў ЦК КП(б)

2 верасня 1943 г.

Район абслуживания: Пропойск, Чериков, Краснополье, Костюковичи, Хотимск, Кричев.

Выбыл из Кличева 20 апреля 1943 г. с отрядом 720... 20 мая прибыли в районы дислокации и установили следующее количество партизанских отрядов:

1. Партизанский отряд «Победа», командир Перепечкин, комиссар Калимулин, численностью 170 человек при 8 пулеметах.

2. Партизанский отряд «За Родину», командир Марков, комиссар Солдатенко, 76 человек при 1 пулемете.

Партизанский отряд «13», командир Никитин, комиссар Гапеев, 56 человек, 10 пулеметов.

4. Партизанский отряд Вечеркова, командир Вечерков –Карзюков, комиссар Кузнецов, 156 человек, 6 пулеметов.

5. Партизанский отряд «3», командир Кононыхин, комиссар Мартыненко, 87 человек, 3 пулемета.

6. Инициативная группа по организации отряда в количестве 15 человек, вышедшая из отряда Шестокова, чериковские работники, командир Горбатых, комиссар Львов.

7. Инициативная группа, 32 человека, выделенная Пропойской подпольной организацией, командир Клименко.

8. Подобраны 2 группы из кличевских отрядов Павлова —Грицана, командиры: Симаков, Хлевицкий.

26 мая мной было созвано совещание командиров, комиссаров, начальников штабов, партторгов отрядов, где проработано решение 5-го пленума ЦК КП(б)Б, распределены отряды по районам и поставлены задачи, вытекающие из 5-го пленума ЦК КП(б)Б, перед команднополитическим составом, парторганизациями и партизанским движением.

Связь с Москвой имел только отряд Перепечкина и Мазур, остальные партизанские отряды связи не имели.

В июне месяце прибыла диверсионная группа Давыденко из 7 человек и инициативная группа Сыпроматникова из 35 человек.

26 мая мной установлены номера отрядам и(они) распределены по районам.

...Краснопольский район: 41-й партизанский отряд –командир Вечерков-Карзюков, комиссар Кузнецов.

47-й партизанский отряд — командир Перепечкин, комиссар Калимулин.

...Решением обкома от 29.VI.43 г. в целях усиления руководящей роли районных комитетов партизанским движением, повышения их ответственности за организацию боевых действий и координацию действий партизанских отрядов для совместных операций предложено создать военно-оперативные группы РК в составе: командира военно-оперативной группы, начальника штаба и помощника начальника штаба.

Все приказы по военно-оперативной группе подписываются тремя подписями: секретарь РК, командир военно-оперативной группы и начальник штаба.

Командир военно-оперативной группы является членом РК.

ВОГ при Краснопольском РК КП(б)Б: Секретарь РК Вечерков (псевдоним), Карзюков (подлинная) Семен Николаевич, член партии, партийный билет имеет при себе, старший батальонный комиссар, после окружения скрывался, с 26 мая 1942 г. организовал

партизанский отряд. Командир 41-го партизанского отряда.

Командир енно-оперативной группы Перепечкин Михаил Иванович (правильно Титович), лейтенант, направлен Белорусским штабом (партизанского движения).

Начальник штаба Гаркавенко Анатолий, старший сержант, направлен в группу Перепечкина Белорусским штабом (партизанского движения).

...При всех райкомах подобрали начальников РНКВД, а в отрядах уполномоченных, областным уполномоченным НКВД по указанным районам назначили тов. Кузнецова, ранее работавшего начальником НКВД по Рогачевскому району.

В районах дислокации отряды разбиты по сельским Советам для проведения политмассовой работы и заготовки сельхозпродуктов.

Работают 2 типографии, сейчас приспособливается третья типография из шрифта, найденного одной дивизией. Выпускается районная газета Пропойского, Чериковского, Краснопольского, Климовичского РК КП(б)Б. Выпускаются листовки, оперативные сводки и т. д.

Сейчас организуются агитотделения при РК и крупных партизанских отрядах и бригадах. Во всех деревнях, контролируемых партизанскими отрядами, проводятся собрания-беседы по вопросам текущей жизни и разъяснение взаимоотношений с населением. Имеются факты неправильного взаимоотношения с населением, беспричинные обыски, мародерство и даже расстрелы, с чем мы ведем решительную борьбу.

С созданием НКВД в каждом районе

улучшается агентурная сеть и борьба со шпионажем.

Гарнизоны противника:

...Краснополье; в местечке 85 немцев, 85 венгров, 150 человек полиции, до 150 человек самоохраны, бургомистры, служащие; в сельских Советах гарнизонов нет.

... Немцы сейчас берут от 14 до 69 лет мужчин и женщин для отправки в Германию.

Сегодня в Костюковичах выгрузился полк 2500 человек при 10 танкетках. Цель — выкачка хлеба, скота, людей, борьба с партизанами. Подробнее сообщу по радиции.

Настроение народа прекрасное. Ожидают скорейшего прихода Красной Армии. Настроение партизан — бодрое.

Никифоров

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф.3500.Воп.4.Спр.87..Л.15-19.

Дакументы сведчаць

ЗАГАД № 5 УПАЎНАВАЖАНАГА МАГІЛЕЎСКАГА ПАДПОЛЬНАГА АБКМА КП(б)Б ПА ЗОНЕ КЛІМОВІЦКАГА, КАСЦЮКОВІЦКАГА, КРАСНАПОЛЬСКАГА, КРЫЧАЎСКАГА, ПРАПОЙСКАГА, ХОЦІМСКАГА І ЧЭРЫКАЎСКАГА РАЁНАЎ Я.Н. НІКІФАРАВА АБ ЗАГАТОЎЦЫ СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫХ ПРАДУКТАЎ І АДНОСІН ДА МЯСЦОВЫХ ЖЫХАРОЎ

17 жніўня 1943 г.

В целях упорядочения взаимоотношения с населением, прекращения заготовок с/хозяйственных продуктов в одном населенном пункте несколькими отрядами, проведение заготовок производить главным образом за счет немецких хозяйств, служащих в полиции и немецких учреждениях

ПРИКАЗЫВАЮ:

1. Райкомам партии закрепить зоны заготовок с/хозяйственных продуктов в районах их дислокации, как для отрядов, которые непосредственно подчиняются райкомам КП(б)Б, так и отрядов, бригад, прибывших из других областей и расположившихся в районе, возложив на командиров, комиссаров ответственность за правильным взаимоотношением с населением и политическое обслуживание населения.

2. Запретить доведение до населения налогов со двора, души и т.д.

3. Запретить производить обыски, угрозы оружием населению.

4. Запретить изъятие у крестьян последней коровы. Заготовка основных с/хозяйственных продуктов (хлеб, картофель, мясо, овощи) для отрядов должны производиться за счет немецких хозяйств, полицейских и служащих немецких учреждений.

5. Командиры, комиссары обязаны высылать на заготовку с/хозяйственных продуктов ответственных работников и не допускать случаев мародерства и незаконных обысков. Виновных привлекать к судебной ответственности по законам военного времени.

6. Запретить заготовку с/хозяйственных продуктов другим партизанским отрядам в зоне, отведенной для заготовок, без согласия райкома или командира, комиссара отряда.

7. Отдельные группы партизан, нарушающих взаимоотношение с населением, допускающих мародерство, обыски, обезоруживать и привлекать к ответственности

как за бандитизм. Запретить кому бы то ни было самочинные расстрелы без санкции начальника РНКВД, имущество, взятое в боях, изъятые у немецких служащих, сдается начхозу и распределяется в первую очередь среди лучших бойцов.

Приказ зачитать во всех подразделениях.

Уполномоченный обкома КП(б)Б Никифоров

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 4165. Воп. 1. Спр. 1. Л. 3.

Падрыхтаваў да друку У.І.Лемяшонак

З успамінаў П.Я. Тарасенкі, былога сакратара Краснапольскага падпольнага райкома камсамола

Вясной 1943 г. па выкліку камандзіра атрад тав. Карзюкова я тэрмінова прыбыў у размяшчэнне атрада. Я знаходзіўся ў той час з групай разведчыкаў у Чэрыкаўскім раёне з пастаянным заданнем. Са мной былі партызаны Марозаў, Аксёнаў, Жэбін і іншыя. Мы збіралі неабходныя звесткі для фронту, вялі пастаяннае назіранне за Варшаўскім шасэ, за перасоўваннем па ім непрыяцельскіх войск (у якім напamкy, з якім грузам і з якімі знакамі ўсё гэта рухалася). Нашы сувязныя дзейнічалі смела. Гэта былі дарожныя работнікі, жыхары навакольных сёл і пасёлкаў. На жаль, прозвішчы іх зараз не памятаю.

Я прыязджаў у атрад з дакладамі да камандзіра разведкі тав. Дударова або да самога камандзіра атрада. Але гэты выклік меў зусім іншую мэту. У атрадзе я сустрэўся з упаўнаважаным ЦК камсамола Беларусі на Гомельскай вобласці тав. Паляковым І.Е. (пазней старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР) і быў зацверджаны ўпаўнаважаным Магілёўскага АК ЛКСМБ па Краснапольскім раёне для стварэння падпольных камсамольскіх арганізацый і работы з моладдзю.

З'явіліся новыя клопаты, не пакідалі і старыя, паколькі я не быў вызвалены ад сваёй асноўнай разведвальнай работы. Даводзілася сумяшчаць адно з другім, пакуль справы па разведцы не перадаў свайму намесніку Мікалаю Марозаву.

У пачатку чэрвеня ў атрад з-за лініі фронту прыбыў упаўнаважаны ЦК ЛКСМБ па Краснапольскім раёне П.П. Кушнарэнка. Мы аб'ядналі свае сілы, і са жніўня 1943 г. афіцыйна пачаў дзейнічаць падпольны райком камсамола. Мы, сакратары райкома, Кушнарэнка і я,

поўнасьцю адключыліся ад іншых работ і заняліся камсамольцамі і моладдзю.

У вёсках, якія межавалі з лесам, ствараліся камсамольска-маладзёжныя групы самаабароны. Такія арганізацыі былі створаны ў Мхінічах, Журавах, Выдранцы, Струменску, Марынаполлі, Хатыжыне, Беразяхах, Якушоўцы, Драгатыне, Шпаччы і іншых на-селеных пунктах.

Пачалі выдаваць газету. Партатыўная друкарня і ўсё неабходнае да яе было атрымана з-за лініі фронту. Паралельна ў атрадзе Перапечкіна — Ліпкіна выдавалася і атрадная газета. У раёне разгарнулася нябачная па размаху агітацыйна-прапагандысцкая работа. Цраводзілі сходы, мітынгі і гутаркі. Насельніцтва мы забяспечвалі газетамі, перадавалі зводкі Саўінфармбюро...

* * *

Супраціўленне акупантам выклікала злосць у гітлераўцаў і іх паслугачоў-паліцаёў. Хвалявала партызанская вайна германскае вярхоўнае камандаванне. Тылы армій групы «Цэнтр» знаходзіліся пад ударамі народных месціўцаў. Супраць іх, а разам супраць усяго насельніцтва захопленых раёнаў адна за другой праводзіліся карныя аперацыі.

Прыкладна ў дваццатых чыслах ліпеня 1942 г. па раней распрацаваным плане гітлераўцаў адным ударам хацелі разграміць партызанскія сілы на левабярэжжы Сажа. На той час тут была ўнушальная партызанская зона, якая займала лясы паміж Чэрыкавам, часткова Краснаполлем і Слаўгарадам, падыходзіла да Грабскіх лясоў Кармянскага і Чачэрскага раёнаў. Партызанскія атрады, якія базіраваліся тут, наносілі адчувальныя ўдары па варожых гарнізонах, на шасэйных і грунтовых дарогах, трымалі ў страху

немцаў, паліцаяў і ўвесь іх службовы апарат.

Наступление карнікаў пачалося адна- часова з Краснаполля, Чэрыкава і раёнаў Палесся. У баявы кулак гэтага паходу ўваходзілі адна нямецкая дывізія, карныя атрады жандармерыі і паліцыі з шэрагу раёнаў.

Першай ахвярай стала вёска Вялікі Восаў. У імгненне вока быў разрабаваны дом партызана Карнея Васілевіча Кіркова. Усё, што толькі можна было ўзяць, было забрана, а яго жонку, якая не паспела схаватца, расстралялі. Цудам удалося пазбегнуць расправы толькі яго дзесяцігадоваму сыну. Пазней мы забралі хлопчыка ў атрад.

Наступнай ахвярай стала вёска Беразьякі. Першым на шляху карнікаў стаяў дом маіх бацькоў. І тут забрал! ўсё, што трапілася пад рукі, паламалі вокны, разбілі печ, забралі карову. Тое, што не маглі забраць, палілі на месцы. Сам дом не спалілі толькі таму, што з абодвух ад яго бакоў стаялі хаты мясцовых паліцаяў. Бацькам, брату і дзвюм сёстрам нейкім цудам удалося схаватца, і яны засталіся жывымі.

Дамы партызан К. Ганчарова, Д. Чарнова, І. Лемцюгова былі разрабаваны.

Другая варожая калона рухалася з Новай Ельні на Раўнішча. Тут былі разрабаваны дамы партызан М. Бабкова, А. Москалёва, І. Сігаёва і М. Глухава.

Далей вогненны смерч віхурай панёсся на вёскі Струменск, Кляпіна, Гута Асінаўская, Асінаўка і іншыя населеныя пункты.

Карная экспедыцыя была добра падрыхтавана і спланавана.

Яе ўдзельнікі мелі добрае ўзбраенне (артылерыю, мінамёты і нават танкеткі), перасоўваліся на машынах. Пасля рабавання вёсак пачалася блакада лясоў. Усе дарогі былі заблакіраваны войскамі, у буйных населеных пунктах

ствараліся гарнізоны з немцаў і паліцэйскіх. Гэтыя гарнізоны пасля блакады ра- білі засады на дарогах, падпільноўвалі партызан.

Партызанскія атрады апынуліся ў цяжкім становішчы. Пачалася прачыстка лясоў. Усіх падазроных у сувязях з партызанамі расстрэльвалі. Настаў перыяд самага жорсткага тэрору.

Але, як гавораць у народзе, адна бяда сама па сабе не ходзіць. Так здарылася і з нашым атрадам. Напярэдадні блакады атрад, вяртаючыся з задання, пакінуў для разведкі трох партызан: С. Капоту з Мхінічаў, І. Пацёмкіна с.а Струменска і аднаго акружэнца па прозвішчы Бондар. Калі сонца ўзнялося высока, яны зайшлі ў вёску Мар'іна Буда, дзе вырашылі паесці і адпачыць. У час абеду яны заўва- жылі, што дом акружаюць паліцэйскія і немцы. Партызаны кінуліся ў агарод і пачалі адстрэльвацца, але сілы былі няроўнымі... Фашысты здэкаваліся нават з мёртвых партызан, потым іх распранулі і голымі патапілі ў сажалцы.

Другая трагедыя адбылася ў Беразьяках. У час раптоўнага карнага рэйду немцаў і паліцаяў тут знаходзілася пяць разведчыкаў з нашага атрада. Сярод іх была і партызанка Паліна Цімашэнка з вёскі Горкі.

Партызаны-мужчыны, убачыўшы на вуліцы машыны з немцамі, паўзком па пасевах праз агароды ўцяклі ў лес. Паліна ж прыняла іншае рашэнне. Жанчыны далі ёй граблі, і яна мірна крочыла па вуліцы. Але тут адбылося непапраўнае. Паліцэйскі Зайцаў пазнаў яе і крыкнуў: «Гэта партызанка! Трымайце яе!» Паліна была затрымана, а ў хуткім часе пасля нечалавечых катаванняў расстраляна недзе на тэрыторыі Чачэрскага раёна.

У немцаў была асаблівая тактыка барацьбы з партызанамі. Яны абстрэльвалі з артылерыі і мінамётаў

участак лесу, а потым прачэсвалі яго. І вось у такі цяжкі момант наш атрад спасціг яшчэ адзін страшэнны ўдар. Пасля адной з начэй мы недалічыліся двух партызан. Да нас у атрад яны

прыйшлі з вёскі Беразкі, дзе часова пражывалі як акружэнцы. Аднаго з іх, здаецца, называлі Цмафеевым.

Не з'явіліся яны ў атрадзе і к канцу дня. Мы адчулі нядобрае. Прайшла яшчэ ноч. Атрад адышоў на новае месца, да вялікага балота. Наступіў поўдзень. Менавіта ў тэты час праходзіла нарада камандавання, на якой абмяркоўвалася абстаноўка, што склалася ў атрадзе. Гадзін у дванаццаць, «зняўшы» нашага вартавога А. Пракапенку з в. Беразкі, да лагера падышлі немцы і паліцаі з Краснаполля на чале з Рэпневым. Вораг прадчуваў перамогу. Рэпнеў крыкнуў: «Здавайцеся! Вы акружаны!» Карнікі адкрылі шквальны агонь з усіх відаў зброі. Праўда, такі агонь у вялікім лесе з таўшчэзнымі ялінамі, соснамі і густым падлескам быў не трапным, але атрад быў захоплены знянацку.

Толькі пад вечар нам з цяжкасцю да-лося адарвацца ад ворага. Тады карнікі спягналі сваю злосць на нашым лагеры. Яны знішчылі ўсю маёмасць, прадукты харчавання, запасы адзення, якое было нарыхтавана на зіму, разбурылі зямлянкі, спалілі бліжэйшыя вёскі Асінаўку і Гуту. Насельніцтва гэтых вёсак, якое не ўратавалася, было адпраўлена ў канцлагер у Гомель.

Праз два дні пасля згаданых падзей мы ўтрох ноччу прыйшлі ў вёску Струменск у разведку. Высветліўшы ўсё неабходнае, знайшлі на плоце загад нямецкага каманданта з Краснаполля, у якім былі пералічаны прозвішчы ўсіх партызан нашага атрада, хто яны і адкуль, а таксама названы камандзір і камісар атрада і г. д. Была пералічана і зброя, якая

мелася ў атрадзе. У канцы загада партызанам прапаноўвалася здацца са зброяй у руках нямецкім уладам. У загадзе партызаны называліся не інакш як ляснымі бандытамі. За добра-ахвотную здачу немцы абяцалі захаваць жыццё нам і нашым блізкім. Пайсці на такую прынаду сярод нас ахвотнікаў не знайшлося. Праўда, двое маладых хлопцаў ці то з атрада Ушава, ці то з атрада Балыкова з вёскі Кляпіна паверылі нямецкай хлусні, але жорстка паплаціліся за гэта. У той жа дзень яны былі расстраляны, аб чым даведаліся мы пазней ад мясцовых жыхароў.

Становішча было крытычным. За паўтара месяца блакады скончыліся боепрыпасы, не было чым харчавацца, да таго ж зусім знасілася адзенне, і мы вымушаны былі накіравацца ў Бранскія лясы з надзеяй перайсці там лінію фронту...

А блакада партызанскай зоны працягвалася. Паліцэйскія, старасты і бургамістры, а таксама верны іх паслугач С. Кавалёў (перад вайной за адмову службы ў Чырвонай Арміі ён быў выключаны з партыі і пасаджаны ў турму, а пасля захопу немцамі раёна ўзначальваў аддзел па адпраўцы рабочай сілы ў Германію) пачалі хапаць моладзь і адпраўляць у Нямеччыну.

Праз некалькі дзён пасля вяртання паліцэйскіх і старасты ў Беразкі імі былі схоплены мой малодшы брат Міхаіл і сястра партызана Д. Чарнова Марыя Чарнова. Іх няшчадна збілі і адправілі на станцыю Камунары для адпраўкі ў Германію, але брату ўдалося ўцячы. Ён дабраўся да родных лясоў, знайшоў наш атрад і партызаніў у ім да вызвалення Краснапольшчыны ад нямецкіх акупантаў.

Каб не даць магчымасці адрадіцца партызанскаму руху ў раёне, фашысты размясцілі ў вёсках

Выдранка, Горкі, Наваельня
Краснапольскага, Кляпіна – Чачэрскага,
Ушакі, Бакугавічы і Пільня -
Чэрыкаўскага раёнаў буйныя нямецкія і
паліцэйскія гарнізоны. У асобных вёсках
стаялі

невялікія атрады паліцыі. Але партызаны зноў заявілі пра сябе. Вярнуўшыся з Бранскіх лясоў, мы расквіталіся з адным са здраднікаў, які прывёў немцаў у размяшчэнне нашага атрада, другому ж, на вялікі жаль, ад расплаты ўдалося ўцячы. Ён забіў партызана з атрада Свістунова і ўцёк з яго зброяй, дакументамі і медалём, якім той быў узнагароджаны...

...Не ведалі, аднак, спакою ад нас ні акупанты, ні іх паслугачы. Адна з жорсткіх карных аперацый ворага супраць партызан нашай зоны бясслаўна закончылася.

З фондаў крэзнаўчага музея Краснапольскай СШ